

Vrline učitelja in njegovo poslanstvo

Konferenca v okviru 40. Mednarodnega kongresa Willems, Lyon, 19. 7. 2025

Mateja Tomac Calligaris

Vrline učitelja in njegovo poslanstvo	1
Uvod	2
Celostni pristop	2
Vrline v pozitivni psihologiji	3
Modrost in znanje: ustvarjalnost, radovednost, kritično mišljenje, ljubezen do učenja, modrost	4
Pogum: pogum, vztrajnost, pristnost, vnema	4
Človečnost: ljubezen, prijaznost, socialna inteligentnost	4
Pravičnost: sodelovanje, poštenost, vodenje	5
Zmernost: odpuščanje, skromnost, preudarnost, samonadzor	5
Transcendentnost: cenjenje lepote in odličnosti, hvaležnost, upanje, humor, duhovnost	6
Poznavanje lastnih vrlin	6
Katere vrline so pomembne za učitelja?	7
Kako se lahko izboljšamo?	8
Glasba kot pot razvoja vrlin	8
Občutek poslanstva v poučevanju	9

Uvod

Najprej bi se rada zahvalila Mednarodni federaciji Willems, ki mi je ob priložnosti svojega 40. kongresa omogočila, da z vami delim nekaj svojih razmišljanj o našem čudovitem vzgojnem poslanstvu. Trenutno obiskujem specialistični študij na Univerzi Alma Mater Europaea v Mariboru, v Sloveniji. Iskreno se zahvaljujem tudi vsem svojim profesorjem in univerzitetnim kolegom, ki so mi v zadnjem letu odprli nova, navdušujoča vrata študija, navdihnena z najnovejšimi pedagoškimi in psihološkimi pristopi.

Zadnjih trideset let svojega življenja sem posvetila poučevanju glasbe, delala sem z otroki, starši, kolegi učitelji, študenti v izobraževanju ter strokovnjaki iz različnih vzgojno-izobraževalnih okolij. Na tej poti sem prejela številne spodbude za poglobljanje glasbenega znanja in didaktičnih veščin: kako strukturirati ure, kako peti, kako izvajati bralne in pisne vaje. Vse to so temeljni vidiki. Vendar pa glasbeni učitelj ni samo nekdo, ki prenaša znanje in učencem pomaga usvojiti glasbene spretnosti. Učitelj je tudi nekdo, ki s svojim načinom življenja oblikuje učence, s katerimi dela.

Pomislite na svoje šolske izkušnje. Mnoge vsebine, ki ste jih osvojili, so se sčasoma izgubile, zagotovo pa se še živo spominjate občutkov, ki ste jih doživljali pri pouku, vzdušja, ki je vladalo v šoli, in vrste odnosa, ki ste ga imeli s svojimi učitelji. Ste se počutili sprejete, spoštovane, cenjene? Je vaš učitelj v vas videl potencial, ki ga je treba razviti, ali vam je namenjal malo pozornosti? Ste se ob njem počutili pomembne ali ne? Ste se pri učenju počutili svobodne in radostne, ali pa ste imeli potrebo, da se zaščitite, skrijete, da bi se izognili strahu ali sramu?

Ljudje nismo površinska bitja. Doživljamo globoke občutke in intuicije. Otrok ne moremo prevarati z besedami ali z umetno ustvarjenimi podobami: znajo zaznati, kaj je pristno.

In prav o tem želim govoriti na tej konferenci: o pomembnosti, da učitelja obravnavamo celostno – ne le v njegovih glasbenih in didaktičnih kompetencah, ampak tudi v njegovem načinu bivanja, čutenja in vzpostavljanja odnosov; v njegovih čustvih, vrednotah, ciljih, vrlinah, hrepenenjih in celo slabostih. Učitelji delajo z ljudmi, zlasti z otroki, da bi jih skupaj s sabo popeljali na višjo raven bivanja. To se lažje zgodi takrat, ko v celoti uporabimo vse vire naše človeškosti.

Celostni pristop

Preden se poglobimo v temo človeške osebnosti, bi želela poudariti zame temeljno pomemben vidik: najpomembnejši cilj vzgoje je dobrobit posameznika in družbe. V tem smislu ne smemo nikoli pozabiti, da mora biti glasbeno znanje in dejavnosti, ki jih posredujemo otrokom, umeščeno v širši kontekst. Kaj naš prispevek pomeni za celostni razvoj otroka? Bo po našem delovanju postal bolj občutljiv, sodelovalen, empatičen, ustvarjalen? Kakšen odnos bo imel z glasbo? Mu bo glasba pomenila vir lepote, notranjo

potrebo, duhovno hrano? Bo naše delo imelo smisel in pustilo pozitivno sled v družbi, v kateri živimo?

Ta pristop imenujemo **celostna ali holistična vizija** – globalna naravnost, ki objema celotno človeško bitje. Ne osredotočamo se le na glasbeno znanje, temveč na oblikovanje glasbeno prežete človeške osebe. S tega vidika je celota več kot le vsota svojih delov.

Edgar Willems je bil eden ključnih mislecev tega pristopa in je skupaj z drugimi pripravil pot za sodobne pedagoške tokove. Danes so ta načela prisotna tudi v uradnih dokumentih UNESCO-ja in Evropske komisije. Celostna vizija postavlja v središče temeljne vrednote, kot so: dostojanstvo človeške osebe, blaginja, družbena pravičnost, spoštovanje temeljnih svoboščin, pravica do izobraževanja in kulture, solidarnost, pluralizem in strpnost.

Vrline v pozitivni psihologiji

V tej perspektivi razmislimo tudi o vlogi učitelja. Poleg tega, da je strokovnjak za glasbeni jezik, ima vsak učitelj edinstvene osebne lastnosti: telesne značilnosti, sposobnosti, temperament in značaj. Danes bomo govorili o **vrlinah**, torej o pozitivnih osebnostnih lastnostih z visoko etično in moralno vrednostjo.

Na splošno vsi vemo, kaj so vrline. Lahko omenimo pogum, potrpežljivost, samonadzor, navdušenje – le nekaj primerov. Vendar pa sta dva pomembna sodobna psihologa, **Christopher Peterson** in **Martin Seligman**, to temo znanstveno poglobljeno preučila in svoje raziskave podkrepila z empiričnimi študijami.

Njuno delo je nastalo v okviru **pozitivne psihologije**, gibanja, ki se je razvilo v 90. letih in se osredotoča na pozitivne vidike človeškega življenja: dobro počutje, srečo, potencial in posameznikove vrline. Namesto da bi se usmerjala v duševne motnje in njihovo zdravljenje, pozitivna psihologija raziskuje pozitivna čustva, zadovoljno življenje, razvoj močnih točk, dolgoživost, srečne partnerske odnose ipd.

Peterson in Seligman sta pri preučevanju vrlin izhajala iz zgodovinskega pregleda. Preučila sta razmišljanja antičnih in sodobnih filozofov, verska besedila ter izhodišča najbolj inovativnih izobraževalnih programov. Na podlagi teh študij sta razvila model, ki opredeljuje **6 univerzalnih vrlin**, prisotnih v skoraj vseh kulturah od antike do danes: **modrost in znanje, pogum, človečnost, pravičnost, zmernost in transcendentnost**.

Te vrline se nato delijo v **24 podvrlin**. Oglejmo si jih поблиže.

Modrost in znanje: ustvarjalnost, radovednost, kritično mišljenje, ljubezen do učenja, modrost

Ta vrlina predstavlja **kognitivne sposobnosti**, ki nam omogočajo pridobivanje in uporabo znanja. Znanje je skupek informacij, dejstev in spretnosti, ki jih pridobimo skozi učenje, izkušnje in raziskovanje. Znanje je večinoma merljivo: lahko ga preverimo s testi, ocenami ali praktičnim prikazom.

Modrost pa znanje presega. To je sposobnost uporabe znanja in izkušenj na etičen in preudaren način. Modrost vključuje globoko razumevanje življenja, empatijo, sposobnost presojanja in zavedanje posledic svojih dejanj. Povezana je z intuicijo in sposobnostjo videti širšo sliko, tudi kadar razpolagamo z omejenimi informacijami.

Vprašanja za učitelja:

- *Koliko časa in truda namenjam pridobivanju novih znanj? Poslušam glasbo, berem? Se udeležujem seminarjev in konferenc? Pišem strokovna besedila, da si oblikujem jasne misli in jih delim z drugimi?*
- *Ali znam uporabiti svoje znanje za vodenje vzgojno-izobraževalnega procesa, ki ima globok pomen za vsakega učenca, ki mi je zaupan?*

Pogum: pogum, vztrajnost, pristnost, vnema

Pogum vključuje podvrline, povezane z voljo posameznika, da doseže svoje cilje kljub oviram na poti. Zaradi teh notranjih moči posameznik preseže svojo cono udobja, da stori, kar je prav – tudi če pri tem tvega.

Vprašanja za učitelja:

- *Sem dovolj pogumen, da ravnam drugače od ustaljenih praks, če verjamem, da je to prav?*
- *Zapustim svojo cono udobja, kadar je to potrebno?*
- *Kaj sem pripravljen storiti, da se spremembe, ki jih dojemam kot potrebne, uresničijo v resničnem svetu?*
- *Ali prepoznam notranje vire, ki mi pomagajo ohranjati navdušenje za svoje pedagoško poslanstvo?*

Človečnost: ljubezen, prijaznost, socialna inteligentnost

Človečnost zajema bistvene in značilne poteze človeške narave, kot so sposobnost čutenja, izražanja razumevanja, sočutja in spoštovanja do drugih, zlasti v trenutkih ranljivosti in potrebe.

Že prej smo poudarili, kako globoko se učencu vtisnejo v spomin učiteljeva naklonjenost, prijaznost in občutljivost ter kako dolgoročno vplivajo na njegovo odprtost in navdušenje za učenje. Gojišče človečnosti torej ni le etično dejanje, temveč temelj za gradnjo pristnih in rodovitnih vzgojnih odnosov.

Vprašanja za učitelja:

- *Ali znam, preden vstopim v učilnico, poiskati notranjo naravnost, ki mi omogoča, da vzpostavim stik z otroki skozi glasbo?*
- *Sem iskren do sebe in do otrok v tem procesu?*
- *Znam uravnavati svoja čustva in biti prijazen do vseh otrok, tudi do tistih, ki najbolj preizkušajo mojo potrpežljivost?*

Pravičnost: poštenost, vodenje, sodelovanje

Pravičnost pomeni ravnati z ljudmi pravično, tako da naša osebna pristranskost ne vpliva na odločitve o drugih. Pomeni priznati vsakemu, kar mu pripada, brez favoritizmov ali diskriminacije. To je še posebej pomembno, kadar imamo vlogo vodje, kot je to pri učitelju v razredu ali ravnatelju v šoli.

Pravičnost ne zadeva samo posameznika, temveč se širi tudi na skupnosti in širšo družbo. V medosebnih odnosih se izraža skozi pravično delitev nalog, spoštovanje dogovorov in pozornost do čustev drugih. Spodbuja vzgojna okolja, v katerih se vsak počuti cenjenega, varnega in odgovornega.

Vprašanja za učitelja:

- *Ali vsem otrokom enakovredno posvečam svojo pozornost, čas in energijo, ali pa se bolj posvečam tistim, ki so mi bolj simpatični? Morda bolj skrbim za tiste, ki imajo težave, in zanemarjam tiste, za katere se zdi, da se znajdejo sami?*
- *Se iskreno trudim za sodelovanje z drugimi učitelji na šoli, kjer poučujem? Imam odprt, spoštljiv in konstruktiven dialog z ravnateljem?*

Zmernost: odpuščanje, skromnost, preudarnost, samonadzor

Zmernost je tista vrлина, ki nam pomaga obvladovati svoje impulze in želje, ter nas tako vodi k uravnoteženemu življenju. Poleg samonadzora vključuje tudi odpuščanje, usmiljenje, ponižnost, skromnost in preudarnost. Skupaj nas te vrline varujejo pred

različnimi oblikami pretiravanja ter nas vodijo k notranjemu zadovoljstvu, miru in stabilnosti.

Zmernost je del naše duhovne razsežnosti in – tako kot druge vrline – pomembno prispeva k temu, kdo smo kot človeška bitja. Negovati zmernost v vzgojnem okolju pomeni spodbujati ravnotežje, premišljenost in spoštovanje v odnosih in pedagoških odločitvah.

Vprašanja za učitelja:

- *Ali ohranjam mir in ravnotežje tudi v težkih situacijah, ko se srečujem s provokativnim vedenjem ali vsakodnevnimi izzivi?*
- *Ali se trudim za potrpežljivost, odpuščanje in preudarnost v odnosu do učencev, staršev in sodelavcev?*
- *Ali živim in se trudim za vzgojni slog, ki spodbuja zmernost, ponižnost in medsebojno spoštovanje?*

Transcendentnost: cenjenje lepote in odličnosti, hvaležnost, upanje, humor, duhovnost

Transcendentnost je sposobnost, da v življenju zaznavamo globlji smisel in se čutimo povezane z nečim, kar presega naš osebni jaz. Izraža se skozi hvaležnost, upanje, duhovnost, smisel za humor in sposobnost, da se znamo čuditi lepoti in odličnosti.

Te dimenzije učitelju pomagajo, da preseže vsakodnevne napore in znova najde pomen svojega pedagoškega poslanstva. Prepoznavanje tistega, kar je lepo, dobro in resnično, krepi motivacijo, veselje ter sposobnost, da navdihujemo druge.

Vprašanja za učitelja:

- *Ali znam prepoznati in ceniti lepe stvari, ki jih vsak dan doživim v šoli in drugje?*
- *Ali se čutim del nečesa večjega, kar daje globlji pomen mojemu vzgojnemu delu?*
- *Ali znam tudi v težkih trenutkih posredovati upanje in veselje?*

Poznavanje lastnih vrlin

Vsak izmed nas ima vrline – nekatere bolj, druge manj razvite. Če bi nas vprašali, katere so naše najbolj značilne pozitivne lastnosti, bi jih verjetno znali naštetih vsaj pet. Vrline, ki jih v sebi najbolj prepoznavamo in doživljamo kot žive, so naše osebne vrline.

Koristen pripomoček za spoznavanje osebnih vrlin je vprašalnik VIA, ki je na voljo v različnih jezikih na spletni strani www.viacharacter.org. Po tem vprašalniku sta moji dve najmočnejši vrlini na primer kritično mišljenje in vztrajnost.

Pomembno je, da svoje vrline poznamo in živimo v skladu z njimi. Raziskave namreč kažejo, da se takrat, ko ravnamo v skladu s svojimi notranjimi kvaliteta, počutimo bolj pristne, izpolnjene in doživljamo zdrav ponos. Osebna vrline je tista, ki jo doživljamo kot sestavni del našega bivanja in po kateri spontano ravnamo. Ko delujemo v skladu z njo, se ne počutimo izčrpani, temveč poživljeni.

Številne študije potrjujejo, da vsakodnevno razvijanje in uporaba lastnih vrlin povečuje občutek blagostanja, zadovoljstva, samozavesti, izboljšuje duševno in telesno zdravje ter kakovost medosebnih odnosov. Zato se resnično splača spoznati, prepoznati in krepiti svoje osebne vrline – saj živeti po njih pomeni živeti boljše življenje.

Vprašanja za učitelja:

- *Ali znam prepoznati in poimenovati vrline, ki me najgloblje določajo?*
- *Ali vsakodnevno živim in delam v skladu s svojimi osebnimi vrlinami?*
- *Ali se trudim še naprej razvijati svoje notranje kvalitete, da bi rasel kot oseba in kot vzgojitelj?*

Katere vrline so pomembne za učitelja?

Za nas učitelje je bistvenega pomena vprašanje, katere med vsemi temi vrlinami so še posebej pomembne za učinkovito vzgojno-izobraževalno delo. Pri odgovoru na to vprašanje se bom oprla na delo Polone Gradišek, pedagoginje in psihologinje z Univerze v Ljubljani, ki se ukvarja s pozitivno psihologijo.

V svojih raziskavah se je posvetila proučevanju, katere vrline pozitivno vplivajo na učence. Rezultati njenih raziskav so pokazali, da so najbolj cenjene tiste vrline, ki spadajo med vrline človečnosti in transcendence.

Z drugimi besedami, učenci kot dobre učitelje prepoznajo tiste, ki:

- izražajo pristno naklonjenost in skrbijo za medosebne odnose (ljubezen),
- so prijazni,
- znajo ceniti dobre stvari, ki se jim zgodijo (hvaležnost),
- gledajo v prihodnost z optimizmom in zaupanjem (upanje),
- v svojem življenju in delu zaznavajo globlji smisel (transcendentnost),
- in znajo tudi v težkih trenutkih ohraniti humor ter nasmeh.

Pomembno je tudi, da je učitelj navdušen nad svojim predmetnim področjem in da zna to navdušenje prenesti na druge. Prav tako je zelo cenjena učiteljeva sposobnost sodelovanja – torej sposobnost timskega dela.

Kako se lahko izboljšamo?

Pomembno se je zavedati, da lahko tudi na področju vrlin napredujemo in rastemo. Čeprav smo doslej govorili o vrlinah, ki so še posebej pomembne za učiteljevo delo, je ključno, da najprej razvijamo svoje osebne vrline – tiste, ki nas najbolj pristno opredeljujejo in izražajo naš "pravi jaz".

Poznavanje svojih močnih točk je dragocena prednost. Ko je naše učiteljsko delovanje usklajeno z njimi, se počutimo bolj pristni, kompetentni in samozavestni. Dobro je, da imajo učenci na svoji šolski poti možnost srečati različne učitelje, ki vsak zase izžareva drugačen, uravnotežen in harmoničen spekter razvitih vrlin.

Kljub temu pa lahko zavestno razvijamo tudi tiste vrline, za katere smo prepoznali, da so še posebej dragocene v učiteljskem poklicu. Razmislimo lahko, kako bi okrepili navdušenje, ljubezen, prijaznost, sodelovanje, hvaležnost, upanje, humor in občutek za duhovno dimenzijo.

Tukaj je nekaj konkretnih primerov za urjenje prijaznosti:

- Prijazno nagovorimo starša, ki pred šolo čaka svojega otroka – tudi takrat, ko nam tega ni treba. Lahko poudarimo otrokove dobre lastnosti ali njegov napredek v zadnjem času.
- Samoiniciativno pomagamo sodelavcu pri nalogi, za katero vemo, da se je težje loti ali z njo ni najbolj domač.
- Po učni uri si vzamemo trenutek in poklepetamo z učencem o njegovem šolskem ali družinskem življenju.
- Napišemo kratko sporočilo z zahvalo ali spodbudno mislijo učencu ali sodelavcu, v katerem poudarimo pozitiven prispevek ali opažen napredek.

Tudi majhne vsakodnevne geste, če so iskrene in zavestne, lahko okrepijo določeno vrline in jo postopoma vključijo v naš vzgojno-izobraževalni slog.

Glasba kot pot razvoja vrlin

Glasbena praksa ponuja še posebej rodovitno tereno za razvoj vrlin pri otrocih in mladostnikih. Poslušanje lepe in dobro izvedene glasbe, vsakodnevni stik z umetnostjo

ter vztrajno delo pri učenju glasbenega inštrumenta na naraven način spodbujajo notranjo rast.

Med vrline, ki se v tem kontekstu najbolj očitno krepijo, lahko prepoznamo:

- **Vztrajnost**, ki je nujna za premagovanje težav in frustracij, ki spremljajo vsak resen učni proces;
- **Samoobvladovanje**, ki se razvija ob spoštovanju navodil in rednem vadenju;
- **Občudovanje lepote**, ki se prebuja ob neposrednem stiku z umetniško in glasbeno dragocenimi deli;
- **Transcendentnost**, ki se kaže kot občutek globoke povezanosti z nečim večjim od nas;
- **Ponižnost in skromnost**, ki ju vzgajamo ob sprejemanju svojih omejitev in potrpežljivem delu;
- **Navdušenje**, ki se rodi ob odkrivanju lastnega talenta in ob veselju, da se lahko izražamo;
- **Hvaležnost**, ki se razvije, ko znamo prepoznati vrednost glasbe, učitelja in prehojene poti.

Ko glasbeno vzgajamo na dosleden, postopen in človeški način, globoko prispevamo k harmoničnemu razvoju osebnosti in naredimo šolo za prostor, kjer ne rastemo le v znanju, temveč tudi v človečnosti.

Občutek poslanstva v poučevanju

Za zaključek je pomembno poudariti, da poučevanja ne bi smeli dojemati zgolj kot poklic ali kariero, temveč kot poslanstvo. Mednarodne študije (Wrzesniewski, Serow, Bullough, Hall-Kenyon, Gradišek) kažejo, da tisti, ki svoje delo doživljajo kot pravo poklicanost – kot pomemben prispevek družbi in življenju drugih – izkušajo večje poklicno zadovoljstvo, imajo več energije in vzdržljivosti skozi čas ter globlji občutek osebne izpolnitve.

Za učitelja se ta občutek poslanstva izraža kot iskrena čustvena vpetost v odnose z učenci, ljubezen do svojega predmetnega področja in volja, da je vodnik in pomembna oporna točka v rasti drugega. Ne gre zgolj za prenos znanja, temveč za to, da šolo spremenimo v prostor, kjer negujemo človečnost.

To razmišljanje se globoko ujema s pedagoško vizijo Edgarja Willemsa, ki ni videl učitelja kot preprostega izvajalca metod, temveč kot občutljivega posrednika med umetnostjo, življenjem in harmoničnim razvojem posameznika. Za Willemsa pomeni izobraževanje notranje prebujanje tistega, kar je že potencialno prisotno v otroku – preko žive in umetniške izkušnje.

Poučevanje, ki ga doživljamo kot poslanstvo, prinaša navdušenje, odgovornost in predanost. In prav ta zavest – bolj kot karkoli drugega – naredi iz vzgoje plemenito in globoko človeško umetnost.

Prispevek izhaja iz dolgoletne pedagoške prakse na Glasbenem centru Edgar Willems in samostojnega strokovnega razmisleka avtorice.

Objavljeno: december 2025

Viri in literatura

Gradišek, P. (2021). Samorazvijanje vrlin - pot d sebe in do dobrih odnosov z učenci // Developing Character Strengths - Path to Oneself and to Good Relations with Students. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Gradišek, P. (2020). Vrline in poslanstvo učitelja v odnosu do njegovega pedagoškega dela v razredu // Teachers' character strengths and sense of a calling in relation to students' satisfaction. In book: Vsak otrok si zasluži najboljšega učitelja (pp.73-89). Ljubljana, Pedagoška fakulteta.

Peterson, c., in Seligman, M. E. P. (2004). Character strengths and virtues. A handbook and classification. New York, Oxford University Press.